

МЕТОДИКА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПОЛОВОРОЛЕВИЯ СТЕРЕОТИП

И. Иванов

През 80-те години в световен мащаб се наложи разбирането на редица учени: С. Бьом, И. Бенойст, Дж. Бютчер, Б. Майор, Дж. Хейлбрун, Б. Алфред, И.С.Кон и др., че човек е андрогинно, т.е. двуполово същество, като терминът "пол" има преди всичко социална същност, че маскулинността и феминността са независими измерения на човека, а индивидите с достатъчно силно изразеност едновременно на мъжественост и женственост са андрогинни.

Човек изпълнява в обществото и "мъжки" и "женски" роли, които според случая изискват реализация и на феминност, и на маскулинност. Оптималната андрогиния дава възможност за социална гъвкавост и адаптивност, докато изразената феминност или маскулинност водят до психически дискомфорт и дезадаптация, до тревожност, пасивност и ниска самооценка при изпълнение на дейности или встъпване в отношения, свойствени аза другия пол.

В рамките на своя социален пол и на свързания с него статус, всеки човек изпълнява и присъщи на другия пол роли (или се реализира в дейности, изискващи изява на противоположни качества), като съхранява винаги определен стил на работа и поведение - предимно феминен, или маскулинен, или пък андрогинен. Основните съдържателни характеристики на атака обособените стилове са:

ФЕМИНЕН СТИЛ: грижа, отговорност, привързаност, потапяне в социума, внушаемост, социалност, стандартност, подчиняемост, тревожност, емпатия, импулсивност, негативизъм, стремеж към интрагрупово общуване, експресивност, комуникативност, емоционалност, избухливост, изменчивост, миролюбивост.

МАСКУЛИНЕН СТИЛ: обособяване, право, справедливост, индивидуализация, агресивност, нестандартност, откритост, доминантност, самоутвърждаване, съревнователност, авторитарност, утилитарност, предметност, инструменталност, властност, съдържаност, увереност, постоянство, разсъдливост.

АНДРОГИНЕН ТИП: равномерно съчетава двата други стила, без осезателен превес на единия или на другия. В резултат например, андрогинните жени са по-ориентирани към успех и са по-доминантни, с по-силно изразена личностна защита, а андрогинните мъже са с по-високо социално познание с произтичащите от това последици.

Методиката за изследване на половоролевия стереотип на учителя е модификация на предложената от В.Е.Каган и А.М.Еткинд семантична структура, основана на модела на Сандра Бьом и корелираща с нейния оригинален инструментариум. Изследваните лица получават като инструкция задачата да оценят степента на изразеност на 12 качества в своя характер по 5 степенна скала. Оценка 5 означава максимална изразеност, а 1 - минимална, на отделното качество.

КАЧЕСТВАТА СА СЛЕДНИТЕ:

(1). Агресивност. (2). Властност. (3). Емоционалност. (4). Избухливост. (5). Изменчивост. (6). Миролобивост. (7). Подчиняемост. (8). Постоянство. (9). Разсъдливост. (10). Сдържаност. (11). Тревожност. (12). Увереност.

Оценката се получава по две скали, включващи междинни оценки по всяка двойка от семантичния диференциал:

маскулинност	2	10	12	9	8	1
феминност	7	4	11	3	5	6

Сдържанието на двете скали съвпада с характеристиките на двата стила, съответно маскулинност - маскулинен стил и феминност - феминен стил. Оценките са в диапазона 6 - 30.

Може да се направи следната класификация на типовете мъже и жени, свързана с количествен критерий:

характеристика	пол	М	Ф
маскулинен	мъж	по-висока с 5 и повече ¹	
феминен ²	мъж		по-висока с 5 и повече
андрогинен	мъж	оценка по двете скали над 11 и разлика М-Ф до 4	
маскулинна ²	жена	по-висока с 5 и повече	
феминна	жена		по-висока с 5 и повече
андрогинна	жена	оценка по двете скали над 11 и разлика М-Ф до 4	
недиференциран/а/	ж,м	под 11	под 11

1. Стойността на условието за различие е изчислена на основа на критерий на рандомизацията при ниво на значимост 0.05 и двустранна постановка
2. Изомерни явления. Недопустимо е да се разглеждат като патологични.

Валидността на методиката се оценява чрез съпоставянето с резултатите от паралелни изследвания със скалите за маскулинност-феминност на личностния въпросник на Т.Григер и със скалата полярност на въпросника на Г.Бергер. В първия случай тя е 0.8, а във втория - 0.62. Надеждността, регистрирана по метода "тест-ретест" е 0.77.

ВТОРИ ВАРИАНТ НА СПИСЪКА ОТ КАЧЕСТВА:

ФЕМИННИ: 1. Грижливост 2. Търпеливост 3. Нежност 4. Акуратност 5. Срамежливост 6. Отстъпчивост 7. Завистливост 8. Нерешителност 9. Внимателност 10. Несдържаност

МАСКУЛИННИ: 1. Грубост 2. Настойчивост 3. Подозрителност 4. Безгрижност 5. Избухливост 6. Хладност 7. Благоразумност 8. Гордост 9. Сдържаност 10. Подвижност

Освен основния вариант са възможни и други варианти на методиката: субективен идеал, идеал за другия пол, близост до еталона, параметри: зависимост от традиционните ролеви схващания, стереотипност, вариации.

По-късно беше разработен втори вариант на методиката (СПРС-2), тъй като проведените следващи наши изследвания показаха, обаче, че с нарастването на извадката, коефициентът на

валидност започна прогресивно да намалява. Това ни насочи към включване на нови качества в списъка (общо 30) и към модифициране на методиката.

Като контролни скали се използват скалите маскулинност и феминност от въпросниците на Хол и Халберщад (1980) и Т.Григер (1953).

Бяха отделени първите 10 качества, които имат най-висока валидност по двете скали. Съдържанието на скалите съвпада с характеристиките на двата стила, съответно маскулинност (маскулинен стил) и феминност (феминен стил). Оценките са в диапазона 0,00 - 1,00.

Маскулинност: увереност, акуратност; постоянство, разсъдливост, несдържаност, властност, агресивност, подозрителност, грубост, хладност.

Феминност: тревожност, настойчивост, сдържаност, подчиняемост, грижливост, отстъпчивост, срамежливост, търпеливост, нежност, миролюбивост.

Измерени са следните вътрешни корелационни зависимости на двата контролни въпросника: във въпросника на Григер: М:Ф = -0,42; във въпросника на Хол и Халберщад: -0,19. Корелационни зависимости между двата контролни въпросника: между скали М= +0,57; между скали Ф= +0,52. Измерена е вътрешна корелационна зависимост в методиката ПРС-2: М:Ф = -0,22.

Корелационни зависимости между двата контролни въпросника и ПРС-2 между скали М: на Григер +0,43; на Хол и Халберщад +0,24. Между скала М на ПРС-2 и скали Ф: на Григер -0,47; на Хол и Халберщад -0,12.

Корелационни зависимости между двата контролни въпросника и ПРС-2 между скали Ф: на Григер +0,60; на Хол и Халберщад +0,55. Между скала Ф на ПРС-2 и скали М: на Григер -0,69; на Хол и Халберщад -0,38.

ПРИЛОЖЕНИЕ:

ПРИЯТЕЛИ,

Всеки човек притежава някои особени черти на характера. Сред най-важните са тези, които ще прочетете. Предлагаме Ви да оцените доколко те са свойствени за Вас. Заградете с кръгче необходимата цифра, като знаете, че: оценка 5 означава максимална изразеност; оценка 1 означава минимална изразеност; а останалите оценки са свързани с междинните степени.

01	АГРЕСИВНОСТ	5	4	3	2	1
02	ВЛАСТНОСТ	5	4	3	2	1
03	ЕМОЦИОНАЛНОСТ	5	4	3	2	1
04	ИЗБУХЛИВОСТ	5	4	3	2	1
05	ИЗМЕНЧИВОСТ	5	4	3	2	1
06	МИРОЛЮБИВОСТ	5	4	3	2	1
07	ПОДЧИНЯЕМОСТ	5	4	3	2	1
08	ПОСТОЯНСТВО	5	4	3	2	1
09	РАЗСЪДЛИВОСТ	5	4	3	2	1
10	СДЪРЖАНОСТ	5	4	3	2	1
11	ТРЕВОЖНОСТ	5	4	3	2	1
12	УВЕРЕНОСТ	5	4	3	2	1